

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2022

MARAGA: 70

TSHIFHINGA: Awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 21.

PFESANI

1. Vhalani siatari heli nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni SONGO lingedza u vhalala bambiri lothe. Tolani Thebulu ya Zwi re Ngomu kha siatari li tevhelaho ni swaye nomboro dzo disendekaho kha bugu dze na guda iwaha uno. Vhalani mbudziso idzo ni koneha u nanga dzine na tama u fhindula.
3. Bambiri heli lo vhumbwa nga KHETHEKANYO NNA:

KHETHEKANYO YA A:	Nganea	(35)
KHETHEKANYO YA B:	Dirama	(35)
KHETHEKANYO YA C:	Nganeapfufhi	(35)
KHETHEKANYO YA D:	Vhurendi	(35)
4. Fhindulani MBUDZISO MBILI dzo fhelela u bva kha khethekanyo MBILI DZINWE na DZINWE.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA
Fhindulani mbudziso MBILI kha nganea ye na guda.

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha dirama ye na guda.

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganeapfufhi dze na newa.

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.
5. Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.
6. Tevhedzani ndaela dzo iwawaho mathomoni a KHETHEKANYO INWE na INWE nga vhuronwane.
7. Nomborani phindulo dza nu kokotolo sa zwe mbudziso dza nomboriswa zwone kha bambiri la mbudziso.
8. Ndangatshifhinga yo anganyiwaho: Shumisani minetse i re henefha kha 75 kha KHETHEKANYO INWE na INWE.
9. Iwawani nga vhudele nahone zwi no vhone.

ZWI RE NGOMU

Siatari ili li do thusa vhalingiwa kha u nanga mbudziso dzine vha toḁou dzi fhindula vha songo vhuya vha vhala bammbiri lothe.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganea ye na guda.		
NOMBORO YA MBUDZISO	MARAGA	SIATARI
1. <i>U tshila ndi u vhona</i>	18	5
2. <i>U tshila ndi u vhona</i>	17	6
3. <i>Ho dina one</i>	18	8
4. <i>Ho dina one</i>	17	9
KHETHEKANYO YA B: DIRAMA		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha dirama ye na guda.		
5. <i>Findinkodo</i>	18	11
6. <i>Findinkodo</i>	17	13
KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha nganeapfufhi dze na newa.		
7. 'Ai! Ndi mini?'	18	15
8. 'Vulani mufunwa wanga'	17	16
KHETHEKANYO YA D: VHURENDI		
Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.		
9. 'Sa musadzi'	18	18
10. 'Mbingano'	17	20

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Itani luswayo kha khethekanyo dze na fhindula dzone.

KHETHEKANYO	MBUDZISO	MBUDZISO DZI TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO √
A: Nganea	1-4	2	
B: Dirama	5-6	2	
C: Nganeapfufhi	7-8	2	
D: Vhurendi	9-10	2	
PFESANI: Ivhani na vhuṭanzi uri no fhindula mbudziso u bva kha khethekanyo MBILI fhedzi.			

KHETHEKANYO YA A: NGANEA

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha idzo dzi re afho fhasi dzo disendekaho kha nganea ye na guda.

MBUDZISO 1: U TSHILA NDI U VHONA – RN MaDadzhe

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

'Naa ndi nnyi ane a khou khokhonya?' Vho Liedza vha vhudzisa mbudziso iyi vha tshi nga vho dalelwa zwiṭuku, hanefha hune muthu wa hone a tshi khokhonya a tou nga a sa wisa na mihangambwa? Vha ya vula vothi.

'Kha vha vule nga u tavhanya, ndi tuwe na musadzi wanga!' Vho Liedza vho mbo di zwi di zwi divha zwauri muambi uyo ndi Mpho. Vhunga muthada yo ditika nga vothi, vho ri vha tshi tou vula vothi, ya mbo di tou wela nga ngomu nduni nga dzithumbu ye phasha! Izwi ndi zwiṅwe vho, a si zwiṅwe vho ngani? Hu na mukwasha a no dzhena nduni ya makhulu nga u tou wa. Halwa hothe ha mbo di bva. 5

'He Phophi! Idani na maḍi na labi ni phumule tshika heyi ya munna wanu.' 'A nga vha munna wanga a mpandamedza nga banga?' 'Tshivhanda! Ri vhudzeni uri ni khou toda mini fhanu muḍini wanga?' Vho Liedza vha ralo na ala maṭo avho matswuku o bvaho tshothe. 10

'Nṅe ndo ḍa u dzhia musadzi wanga kana arali vha sa mpho ene, ndo ḍa u dzhia tshelede yanga.' Mpho u amba zwanda zwi tshi ya nṅa na fhasi. 15

'Nṅe a thi tsha vhuyelela kha hoyu muthu.' Phophi u amba tshifhatuwo tsho tswuka tsho tou pilivhili.

- 1.1 Vhathu vha re afho mafhungoni vha khou amba vhe ngafhi? (1)
- 1.2 Bulani vhushaka vhu re hone vhukati ha Vho Liedza na Phophi? (2)
- 1.3 Mafhungo a re afho nṅa a tana Mpho sa mubvumbedzwa wa mvumbo-ḍe? (2)
- 1.4 Ndi tshipiḍa tshifhio tsha puloto tshi tanwaho nga mafhungo a re afho nṅa? (2)

1.5 Nangani phindulo yo teaho.

Maria o vha a tshi shuma sa ...

- A dokotela.
- B loyara.
- C muongi.
- D mulimisi.

(1)

1.6 Muanewa mupikisi kha nganea iyi ndi nnyi? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)

1.7 Ndi ngani Mpho e afha hune a vha hone? (2)

1.8 Talutshedzani mulaedza une muḁwali wa nganea iyi a tama u ri vhudza. (2)

1.9 U funana ha Mpho na Maria ho shandukisa hani kutshilele kwa Mpho? (2)

1.10 Inwi ni vhona fhungo ḁa u sa fhulufhedzea ha Mpho kha mufumakadzi wawe ḁi ḁone ḁo vhangaho u farwa hawe? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)

[18]

NA

MBUDZISO 2: U TSHILA NDI U VHONA – RN MaDadzhe

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yaḁu vhu ḁo langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA B

'Irini ndi vule. Zwi a fana hoyu Mashudu u fanela u zwi ḁivha zwauri a thi tsha mu funa.' Nga murahu ha tshifhinganyana, Maria o ya a vula vothi. 'Ni nga tou nnyita nga u tou rali?' Muvhudzisi ndi Mashudu.

'Ndo ni ita zwifhio ngauri nḁe?'

'Ni ri no nnyita zwifhio? Ni a zwi ḁivha. Iyi goloi i re afha nḁa ndi ya nnyi? A ni 5 mphinduli? Ndi a vhona a ni nḁivhi zwavhuḁi lini!'

Mashudu u ralo a tshi khou laḁela mipama kha Maria. Mpho nga u pfa Maria a tshi khou rwiwa, a mbo ḁi gidimela ngei ha Mashudu. Mpho u vhone e muthu o kambiwaho tshoḁe.

Muthada i tshimbila i tshi tou ditika nga mbondo na zwidulo. Zwezwi a tshi kha di ri a fare Mashudu, Mashudu a vha o li litsha vili hanefha kha ningo, Mpho a ya a wela fhasi nga tshitiko ga! Mukota na wone wa vha u tshi ri a thi tañwi. A kondelela a vuwa, a tshi ri a rwe vho Mashudu, Mashudu a dovha a li litsha linwe vili hanefha kha ningo, Mpho a ya e ri fhasi bi! Ha mbo divha u dzidzivhalá. Mashudu a tshi vhona o no fushea nga u rwa avha vhathu, mbiti dza vutshela goloi ya Mpho.	10 15
---	----------

- 2.1 Ndi nnyi ane a si tsha funiwa nga Maria? (1)
- 2.2 Hune mafhungo aya a khou itea hone ndi ngafhi? (1)
- 2.3 Vhudipfi ha Mpho afho mafhungoni ndi vhufhio? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 2.4 Ndi khudano ya lushaka lufhio i re mafhungoni e na vhala? Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 2.5 Vhambedzani vhuvha ha Dzwaini na Dugudzha kha nganea iyi. (2)
- 2.6 Ndi mini tsho itaho uri Mpho a thathwe mushumoni wawe wa vhudokotela? (2)
- 2.7 Muanewa dendele kha nganea iyi ndi nnyi? Tikedzani phindulo yañu. (2)
- 2.8 Vhudifari ha Mpho a vhu tshimbilelani na mushumo wawe. Tendani kana ni hanedze ni dovhe ni tikedze phindulo yañu. (2)
- 2.9 Arali no vha ni khonani ya Mashudu no vha ni tshi do mu eletshedza zwifhio malugana na u tandulula thaidzo nga u rwa? (3)
- [17]

MBUDZISO 3: HO DINA ONE – S Mbedzi

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha idzo dzi re afho fhasi dzo disendekaho kha nganea ye na guda.

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudzishwaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA C

U khou ralo a tshi khou thopha zwiambaro nthha ha zwe a fara. Zwiñwe iteli zwo no tou vhwewa na nthha ha shada. Ngeletshedzo o ri u vhona u davihdzana uho a mbo di sendela a ima nga henefho tsini. A mbo di sendela tsini na Veronica a ri: 'Uyu hafhu zwila ndi nnyi kubavhurana kwanga? U a divha ndo sala nga murahu hawe ndi tshi mu sedza a tshi khou tshimbila ndo vha ndi tshi khou tou fhela'. 5

Kubavhurana kokotolo ku tshi khou tala zwitivhani zwa Magulula. U a divha Vero u a ntanganya thoho. O ri u ralo Ngeletshedzo a sokou lavhelesa Vero nga hafha kha khundu. Ruth o bva na u kondelela uri a songo sea, fhedzi tshiseo tsha tou ndunya sa tshisima musi wa mvula dza midalo.

Vhukuma Veronica o vha a tshi wela kha vhasidzana vha si gathi vho fhatwaho zwavhudi. Musidzana we a vha e vhukati ha u lapfa na u pfufhifha. 10

O vha a tshi fanelwa nga mavhudzi othe. O vha a tshi ri u kangwa e matuku a mu fanela. Zwi di nga o ralo u dzheniswa iyo mitshila ya bere, o vha a tshi sokou fanelwa. Zwiambaro iteli ho vha hu si na tshi sa mu faneli. Naho a tsha di tou bva u sema vhakegulu, o vha a tshi vhonala uri khuvhani madamu a do hula vhukuma. 15

3.1 Vhathu vha re afho mafhungoni vha khou amba vhe ngafhi? (1)

3.2 Bulani vhushaka vhu re vhukati ha Ruth na Veronica. (2)

3.3 Mafhungo a re afho nthha a tana Veronica sa mubvumbedzwa wa tshivhumbeo-de? (2)

3.4 Ndi tshipida tshifhio tsha puloto tshi tanwaho nga mafhungo a re afho nthha? Tikedzani phindulo yanu. (2)

3.5 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo nekedzwaho.

Khaladzi a Vho Nyamasindi ndi ...

A Ngeletshedzo.

B Vho Maboho.

C Osbon.

D Musuku. (1)

- 3.6 Muaneva mupikisi kha nganea iyi ndi nnyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 3.7 Ndi ngani Ngeletshedzo o rengela Veronica na Ruth zwiambaro zwi no dura? (2)
- 3.8 Talutshedzani mulaedza une muniwali wa nganea iyi a tama u ri vhudza. (2)
- 3.9 U lovha ha mme a Ngeletshedzo ho shandula hani kutshilele kwawe? (2)
- 3.10 Inwi ni vhona fhungo la u sa dzhena tshikolo ha Ngeletshedzo li lone lo vhangaho u fhurwa hawe tshelede nga Veronica? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[18]

NA

MBUDZISO 4: HO DINA ONE – S Mbedzi

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha nganea ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswa. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA D

Ngeletshedzo: 'Ai, he vhatu, na ndi matula a mini naa. U tou putedza gwati lavho vha tshi khou putedzela u ntsema, vha a divha nda vha divha ndi do vha farisa kana nda vha suka nne. Phungo yanga a i athu u swika ndevheni dzavho ya uri ndi rwa zwi no wa?' O ri u ralo Ngeletshedzo a tou suka tshila tshiseo.

Ipfi: 'Vili lavho lo vha lo tea li vhuluvhi havho. Vho vha vha sa do bvisa tshelede 5 nngafhala vha i fha mavemu na thanzi vha si na. Nazwino kha hu kundwe lo vha li tshi tou vha ifa lavho. Zwazwino ndi tshi khou amba ndo dzula kha Hummer H2 ya muvhala mutswu. Kha vha thetshesele na bele yayo kheyo.' Ha mbo di lidzwa bele. Vhukuma a i pfa uri heyo ndi yone. O ri u pfa uri bele ndi ya ila Hummer, a vho yo u vuwa a dzula henefho ntha ha mmbete. Nga itshi tshifhinga o vha o no diimisela u 10 thetshesela na uyo muambi.

'Ndaa khaladzi anga, a vha mpfeli vhutungu vha mmbuisela tshelede yanga murahu na vhanna vha hashu.' Ngeletshedzo u khou ralo a sa tsha kona u dilanga. Maduda na mitodzi zwo sokou tanganana tshifhatuwoni. Zwo vha zwi sa dzumbami kha lutingo uri uyo muthu u khou lila. U lila vhude muthannga, muthu we a mu itela 15 vhumbulu u khou mu pfa nga dzawe ndevhe. Ngoho a zwi vhavhi nyana.

- 4.1 Ngeletshedzo a tshi ri gwati u khou amba mini afho mafhungoni? (1)
- 4.2 Kha mafhungo a re afho ntha Ngeletshedzo u khou amba na nnyi? (1)
- 4.3 Vhupifi ha Veronica afho mafhungoni ndi vuhfio? Tikedzani phindulo yau. (2)
- 4.4 Ndi khudano ya lushaka lufhio i re mafhungoni e na vhala? Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 4.5 Vhambedzani vhuvha ha Bra Zakes na Veronica. (2)
- 4.6 Ndi mini tsho itaho uri Ngeletshedzo a si kone u shumisana na vhatu vhe vha vha vha tshi shumisana na khotsi awe u bvedza mabindu? (2)
- 4.7 Muane wa dendele kha nganea iyi ndi nnyi? Tikedzani phindulo yau. (2)
- 4.8 Tshelede ndi mavhulaise. Tendani kana ni hanedze no zwi livhanya na Ngeletshedzo. Tikedzani phindulo yau. (2)
- 4.9 Arali no vha ni khonani ya Veronica no vha ni tshi do mu eletshedza zwifhio malugana na zwa lufuno? (3)

[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 35

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA**FINDINKODO – TT Mudau**

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha idzo dzi re afho fhasi dzo disendekaho kha dirama ye na guda.

MBUDZISO 5

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha dirama ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA E

DE WIT:	Vhashu, kha ri ...	
MUNWE:	Mutangano kha u balangane. Ri kha di amba afhio vhatu vho balangana?	
MUNNA:	Kha ri tende, lihora lo balangana.	
MUSADZI:	A hu tshe na lihora la lushaka.	5
MUKEGULU:	Ii, lihora heli lo rengisa Lushaka lwa Mavhuru. I ngafhi Volkstaat.	
DE WIT:	(O sinyuwa) Volkstaat ya mini? Hu na Volkstaat Afrika? Fhano ndi Afrika, a si Amsterdam. Rine vha lihora la ...	
MUKEGULU:	Wo rengisa lushaka lwa Maafurikanere.	
DE WIT:	Vhathu, Muafurikanere, Muvenda, Muzulu, rothe ri vhathu vha Afrika Tshipembe.	10
MUKEGULU:	Nne ndi Muafurikanere, a thi Muthoza, wo ri rengisa.	
MUSADZI:	Lihoro heli lo fa! Hu kha di vha na lihora lifhio? (Hu dzhena Coetzee)	
COETZEE:	Vha ngafhi vhatikedzi vhau? U dinwa nga u sa pfa? Nne, Kiep Pieter Coetzee ... ndi lihora la Lushaka! Ndo thoma lihora heli. arali ho bva nne, a hu tshe na lihora. De Wit, tenda zwauri politiki yau vhudzuloni hayo ndi daledaleni. Vhathu vha toda Volkstaat.	15
DE WIT:	Vhathu vhafhio? Nahone o u rambaho fhano ndi nnyi? Ibva!	
COETZEE:	(A tshi bva) A hu tshee na lihora la ... (U a bva)	20
DE WIT:	(A tshi vhona vhathu vha tshi balangana) Vhathu, ni ya ngafhi? (U a bva)	

5.1 Lushaka lwa mavhuru lwo rengiswa nga lihora lifhio? (1)

5.2 Vhatambi vha re kha mafhungo e na vhala ndi vha lushaka lufhio kha la Afrika Tshipembe? (1)

- 5.3 Khudano kha avha vhatu i khou vhangwa nga mini? (2)
- 5.4 Mafhungo e na vhalala a khou bvelela kha tshifhinga tshifhio? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 5.5 Nangani phindulo yo teaho:
Vhaambi vha mafhungo aya vha sa athu u da Afrika Tshipembe vho vha vha tshi dzula ...
- A Botswana.
B Britain.
C Amsterdam.
D Angola. (1)
- 5.6 Ndi tshigwada tshifhio tsha vhatu vhane vha nga vha vha tshi khou takalela u fhambana ha heli lihora? (2)
- 5.7 Tshine tsha khou sinyusa nga maanda Coetzee ndi mini? (2)
- 5.8 Tshanduko dzi a vha hone shangoni dzo vhangwa nga mahoro a polotiki. Tikedzani phindulo yanu no zwi livhanya na zwo bvelelaho kha dirama iyi. (2)
- 5.9 Arali no vha ni kha tshigwada tsha avha vhane vha khou fhambana no vha ni tshi do dzhia sia lifhio? (2)
- 5.10 Inwi ni vhona mafhungo ane a khou bvelela kha dirama iyi a tshi itea kha mahoro a polotiki? Tikedzani muhumbulo wanu. (3)

[18]

NA

MBUDZISO 6

Vhalani mafhungo a tevhelaho a bvaho kha dirama ye na guda uri ni kone u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu do langwa nga tshivhalo tsha maraga dzo avhelwaho kha yeneyo mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA F

SKOSANA:	Hafhu u minista wa ...	
DUMA:	Hai, sokou amba zwine wa amba.	
SKOSANA:	Zwine nda amba ndi zwauri ri fanela u tou vhonana na havha vhaisa.	
DUMA:	Vhaisa vhafhio?	
SKOSANA:	Ndi do u vhudza vhone. Litshai ndi thome ndi didzudzanye. (<i>U a 5 takuwa</i>) Ndi a vhuya zwenezwino. (<i>Hu bva Skosana</i>)	5
DUMA:	(<i>E ethe</i>) Vhukuma, Skosana u amba zwone. Muthumukhulu u fela u luga. (<i>Hu dzhena Skosana o ambara dzhasi o fara fosholo na piki, milenzheni o ambara magambutsu</i>)	10
SKOSANA:	Iwe Duma, u dzula hashu dziofisini, ri tshi nwa maḍi a rotholaho a zwi nga ri isi fhethu. Matshelo ndi ya ofisini dza dzangano la vhashumi ndo tou rali.	
DUMA:	(<i>O akhamala</i>) Mulandu?	
SKOSANA:	Tshifhinga tsha u tamba tsho fhira.	15
DUMA:	A tambaho ndi nnyi?	
SKOSANA:	Nothe ni khou tamba, ni kha bune na miswaswo. Sedzani hafha Duma.	
DUMA:	Ndo sedza.	
SKOSANA:	Ro lwa nndwa ya u ri vhea zwiduloni hezwi, namusi iwe u pfi Minista.	

- 6.1 Ndi nnyi ane a pfi u minista mafhungoni aya? (1)
- 6.2 Vhaisa vhane vha khou ambiwa ni vhona u nga ndi vhafhio? (1)
- 6.3 Muthumukhulu o fara vhuimo-de kha lihora la Madimokirati? (2)
- 6.4 Duma u khou todou ombedzela mini nga u fara fosholo na u ambara magambutsu? (2)
- 6.5 Ndi vhafhio vha no khou disa khaedu kha vhatshena? Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 6.6 Ofisi dza vhashumi dzi bvukulula tshifhinga tshifhio? (2)
- 6.7 Mathakhe a dirama iyi ndi ngafhi? (2)

- 6.8 Ndi pfunzo ifhio ine ra guda kha dirama iyi? (2)
- 6.9 Arali no vha ni murado wa lihora la Lushaka no vha tshi do dipfisa hani nga u langiwa nga lihora la Madimokirati? (3)
[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI**ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya****MBUDZISO 7: 'AI! NDI MINI?' – LL Mafenya**

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni kone u fhindula mbudziso dzi a tevhelaho.

TSHIBVELEDZWA TSHA G

Nga itshi tshifhinga Vho Mathada vho vha vha tshi khou kumedza. Avhaathu a sedza Vho Mathada hafhu a tshi vhona dzi tshi khou lela a vho vhudza hoyu Mangalani uri ene u khou pfa a si khou takala hezwi a tshi khou amba na Sofi. A tshi isa phanda a vho amba na nga tshikhuwa a ri 'I am becoming jealousy'.

Mangalani u pfa izwo a tou funa hone. A vho thoma u isa tshanda tshawe kha 5
tshirumbi tsha Avhaathu. Tshikete tsha Avhaathu tsho vha tshi na piliti, tsho vulea
nga hafha phanda. Vha no zwi divha vha ri ndi tshikete tsha 'vula'. Tsho vha tsho
vulea lune zwirumbi zwa hoyu Avhaathu wa wana zwo sala nda.

Tshanda tsha Mangalani tsho ri tshi tshi khou di ya tshi tshi ya. Avhaathu a vho 10
vhonala a tshi vho sokou poidza poidza ma. Muwe nga fhala a pfala a tshi tou
ambela fhasi a tshi ri: 'Vhafunzi ndi vha mulovha, vha namusi ndi matarelwa.'

Kale hu si lini, Mangalani a vhonala a tshi khou hevhezana na Avhaathu.
Zwenezwo Avhaathu taku! Nga murahu Mangalani na ene taku! Vho Salani vha sala
vho fara thaha.

Vho Mathada vha tshi ri papara vha wana Avhaathu haho. Vha livhalivha vha tshi 15
khou noliedza ma.

- 7.1 Vhushaka vhukati ha Vho Mathada na Avhaathu ndi vhufhio? (2)
- 7.2 Mafhungo e na vhalo a tana tshipida tshifhio tsha puloto. (2)
- 7.3 Thaidzo ine Avhaathu a vha nayo mafhungoni aya ndi ifhio? (2)
- 7.4 Ndi ngani Vho Mathada vha songo divha uri Avhaathu o ya ngafhi? (2)
- 7.5 Zwiito zwa Avhaathu na Mangalani zwi a fana. Tikedzani likumedzwa ili nga zwi bvaho kha nganeapfufhi iyi. (2)
- 7.6 Thero ya nganeapfufhi iyi ndi ifhio? (2)

- 7.7 Fhungo lo swifhadzwaho li ni disela muhumbulo ufhio no sedza zwo bvelelaho kha nganeapfufhi yashu? (2)
- 7.8 Ni a pfela vhutungu Vho Mathada kha zwine vha khou itwa nga Avhaathu? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.9 Inwi ni vhona zwiito zwa Avhaathu na Mangalani zwi tshi tangedzea kha tshitshavha? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- [18]

NA

MBUDZISO 8: 'VULANI MUFUNWA WANGA' – NA Milubi

TSHIBVELEDZWA TSHA H

Neani o ri u fhedza u shawara, a diphumula a sa vhuyi a sumbedza u gidima. O no fhedza a dishamula nga thaula. A ya a ima tshivhonini, a disedza a vhona o naka lwo fanelaho. A tshi disedza hafhu a vhona a tshi nga nngu i si na tshivhala yo fanelwaho nga u vha tshithavhelo tshone-tshone. A mbo di vula voti a sia a songo tsha li vala. A ralo ha vha u livha rumuni. 5

A khuya a dovha a khuya hafhu. U ralo ha vha u dzhena phasedzheni ya rumu yawe. E ndilani mato awe o vha e kha mushumo wa u disedzasedza. Zwenezwi a tshi tou takula mato, mato e vhona! U vhona aai! Ndi munna wawe. Munna wawe u mu vhona-vho a takala zwiulu. A thoma u mwemwela, fhedzi a mangala u mwemwela hawe hu tshi vho nga hu shusha musadzi wawe. 10

Musadzi wawe-vho na ene a vho thoma u hwala milenzhe sa i no khou lemelwa nga matombo. Munna wawe a ya khae a mu fara nga zwanda zwawe a mu khisa. U ralo vha dededzana vha swika vothini. Vho no swika munna u mangala musadzi o sokou fara khii a tshi kolonwa u vula. Munna a mbo di: 'Vulani mufunwa wanga'. Neani nthani ha u vula a sokou fara khii nga tshanda a mbo di thoma u thukhula tshililo. 15

- 8.1 Ndi nnyi o no khou dikhoda nga lunako lwawe mafhungoni aya? (1)
- 8.2 Ndi nyito ifhio yo itwaho nga Neani i sumbedzaho uri hu na zwine a khou dzumba? (1)
- 8.3 Ndi zwifhio zwo tutuwedzaho Vho Dinani u ya yunivesithi ya Henefha? (2)
- 8.4 Sumbedzani mvumbo ya Neani. (2)
- 8.5 Muaneva dendele kha nganeapfufhi iyi ndi nnyi. Tikedzani phindulo yanu. (2)

- 8.6 Ndivho khulwane ya nganeapfufhi ndi ifhio kha riḽe vhavhali? (2)
- 8.7 Khuḽano yo bvelelaho kha nganeapfufhi ndi ya lushaka lufhio. Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 8.8 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo ḽekedzwaho.
- Munna wa ḽeani ndi ...
- A Vho Dinani.
B Laḽani.
C Vho Dimbalala.
D Vho Dembe. (1)
- 8.9 Masiandaitwa a vhathu vha re na vhuḽifari ho no nga ha ḽeani vhutshiloni ndi afhio. Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 8.10 Arali no vha ni shaka la ḽeani, no vha ni tshi ḽo mueletshedza zwifhio malugana na vhuḽifari hawe? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[17]

ḽHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 35

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI**SHOTHODZO – TN Pholi na TK Mkansi**

Kha iyi khethekanyo, mbudziso dzi bva kha zwirendo zwi tevhelaho:

- 'SA MUSADZI' – TK Mkansi
- 'MBINGANO' – TN Pholi

Fhindulani mbudziso DZOTHE kha zwirendo zwe na newa.

MBUDZISO 9

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

SA MUSADZI – TK Mkansi

- 1 Sa musadzi wo toka midzi mavuni.
- 2 Matavhi a takala nga vhuvha hau.
- 3 Matari a fhefheḁa nga dakalo lau.
- 4 Mitshelo , u bveledza ya fusha tshitshavha.
- 5 Thumbu yo fura mainda.
- 6 Sa mudzi wo dziba,
- 7 Uri shango li songo thengathenga.
- 8 U balamutshenzhe nga husili.
- 9 Mimuya na u vhudzula hani.
- 10 I mangadzwa nga vhuvha hau.
- 11 Pharani dza matombo u a vhanyuludza.
- 12 Ho omaho na hone, u a phuletschedza,
- 13 U tshi lilela matari u titima,
- 14 U tshi lilela mitshelo u rothisa nthe.
- 15 U fhasi mavuni, sa vha kale vha re fhasi.
- 16 Fhedzi u shaea hau,
- 17 Ndi zwililo na u shenganya maḁo.
- 18 Matari a puta nga u tavha halo.
- 19 Mitshelo ya moda i sa athu u swika.
- 20 Ha vha zwililo shango lothe.
- 21 Vhumatshelo, ha dimuwa sa murongwe.
- 22 Nḁala ya kora i songo kora,
- 23 Ha fhisha ha shaya na murunzi,
- 24 Ngauri u musadzi sa mudzi u wa ndeme.

- 25 Ngauri u musadzi sa mudzi u wanala fhasi mavuni.
 26 Sa musuku u vhonehalo vhuḁi, nge wa penyiswa.
 27 Zwi tshilaho zwi khana nga vuvha hau.
 28 Zwi wana vhutshilo nge wa ḁiita tshithavhelo.
 29 Ngauri u musadzi, sa mudzi u wa ndeme.

- 9.1 Murendi u khou renda nga muthu wa mbeu-ḁe kha tshirendo itshi? (1)
- 9.2 Bulani ZWIVHILI zwe matari a imela zwone tshirendoni itshi. (2)
- 9.3 Kha vese/mutaladzi 18 ipfi: 'Haḁo' ḁo imela mini? (2)
- 9.4 Ndi figara-ḁe ya muambo yo shumiswaho kha vese/mutaladzi 15? Tikedzani phindulo. (2)
- 9.5 Kha tshitanza/ndima ya 6 murendi o vhambedza musadzi na zwithu ZWIVHILI. Ndi zwifhio? (2)
- 9.6 Sumbedzani tshikimu tsha raimi kha tshitanza/ndima ya 6. (2)
- 9.7 Nangani phindulo yo teaho kha mutevhe wo ḁekedzwaho.
 Balamutshenzhe ndi ḁuhu dzo ...
- A sinaho.
 B vhibvaho.
 C tukufhadzwaho.
 D balaho u muḁiwa nga mutshenzhe. (1)
- 9.8 Talutshedzani vese/mutaladzi 21 no livhanya na tshirendo. (2)
- 9.9 Bviselani khagala ndivho ya murendi kha tshirendo itshi? (2)
- 9.10 Inwi ni vhone muthu wa musadzi e wa ndeme fhano shangoni? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)

[18]

NA

MBUDZISO 10

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

MBINGANO – TN Pholi

- 1 Thi lali nda ni humbula,
- 2 Zwanu zwithavhi ndi zwanga,
- 3 Dakalo ndi tshitahe ni siho,
- 4 Mapwali na mapwapwalala lufherani.
- 5 Mbingano a si mafhata na miloro,
- 6 Zwi a ila u fanyisa na mutambo.
- 7 Ya vha miloro i a swa ha sala miora,
- 8 Mudavhi wa mbingano ndi mbilu,
- 9 Vhatambi vhayo ndi lufuno na u kondelelana.

- 10 Vhatanganelanaho mbinganoni.
- 11 A vha fhambanywi nga vha mitanganozwitshela,
- 12 Vha a kuvhatedzelana zwitshimbili.
- 13 Vha thathedza vhothe muthuthi,
- 14 Muhumbuloni vho vhofhekanywa nga pfundomulalo.

- 15 Munna ha na ndu, ndu ndi ya mufumakadzi,
- 16 Mufumakadzi ha na mu, mu ndi wa munna,
- 17 Muta ndi wa vhothe sa mutangano,
- 18 Nwananga haho, a re hone ndi nwanashu,
- 19 U hanedza ndi u shaya mbingano vhuluvhini.

- 10.1 Topolani tshiga tsho imelaho zwithu zwi si zwavhu, kha phara/tshitanza 2. (1)
- 10.2 Mbingano i vha hone vhukati ha vhatu VHAVHILI. Bulani vhatu avho. (2)
- 10.3 Mapwali na mapwapwalala kha vese/mutaladzi 4 hu khou ambiwa mini? (2)
- 10.4 Sumbedzani zwithu ZWIVHILI zwine vha vthinganaho vha tea u vha nazwo u ya nga tshirendo itshi. (2)
- 10.5 Talutshedzani zwine vese/mutaladzi 13 wa amba zwone. (2)
- 10.6 Vese/Mutaladzi 3 u ni disela muhumbulo ufho kha tshirendo itshi (2)
- 10.7 Ndi vhafhio vhatu vhane mbingano ya si tode vhone u ya nga tshirendo itshi? (2)

- 10.8 Mulaedza wa tshirendo itshi ndi ufhio? (2)
- 10.9 Arali inwi ni shaka la muthu ane mbingano yawe i si khou tshimbila zwavhudi ni nga mu eletshedza zwifhio uri nyimele i shanduke? (2)
[17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUTE: 70